

DAMIAN M. SYNOWIEC

FRANCISZKAŃSKIE STUDIUM FILOZOFICZNO-TEOLOGICZNE W KRAKOWIE (1892-1971)

Koniec XIX w. w prowincji galicyjskiej franciszkanów¹ przebiegał pod znakiem reform. Jednym z najważniejszych momentów w ich dziejach był dzień 4 X 1888 r. Wtedy to 15 zakonników w klasztorze krakowskim złożyło przyrzeczenie na „życie doskonale wspólne”. Wśród nich było 11 zakonników należących do seminarium — 8 kleryków i 3 księży. Seminarium bowiem w przygotowaniu i przeprowadzeniu reform odegrało ważną rolę². Ówczesne jednak seminarium franciszkańskie dawało klerykom tylko formację moralną. Franciszkanie nie mieli bowiem wówczas własnych studiów w prowincji. O. Samuel Rajss, prowincjał, pragnął je założyć.

ZAŁOŻENIE STUDIUM W KLASZTORZE KRAKOWSKIM

Założenie studium w krakowskim konwencie nie było nowością. Już w XIII w. istniało tu studium zakonne³. Według *Konstytucji Urbanich* zakonu z 1628 r. należało ono do 8 kolegiów generalnych, które

---

¹ W artykule niniejszym chodzi o zakon znany w Polsce pod nazwą franciszkanów. Oficjalnie nazywają się oni Braćmi Mniejszymi Konwentualnymi (OFMConv) i stanowią jedną z trzech gałęzi pierwszego zakonu św. Franciszka z Asyżu.

² Szczegółowiej sprawą reform wśród franciszkanów galicyjskich zajmuję się w pracy magisterskiej, pisanej pod kierunkiem ks. prof. Mieczysława Żywczyńskiego, *Reformy w prowincji galicyjskiej oo. franciszkanów w latach 1889-1913*. Lublin 1962 (mps). Pod życiem doskonale wspólnym rozumiemy oprócz wspólnoty stołu, mieszkania i ćwiczeń duchownych zupełną rezygnację z rozporządzania na własną rękę wszelkimi dobrami materialnymi, zwłaszcza pieniędzmi.

³ A. Zwiernan OFMConv. *Siedemsetlecie studium franciszkańskiego w Krakowie*. Kraków 1968 (Archiwum Klasztoru oo. Franciszkanów w Krakowie — AKr. Jest to referat wygłoszony z okazji inauguracji r. szk. 1968/69 w Seminarium OO. Franciszkanów w Krakowie).

miały przywilej nadawania stopni akademickich⁴. Z chwilą kasaty prowincji polskiej (1864), do której należał klasztor krakowski, przerwanu uległa również i historia tego studium. Wprawdzie klasztor ocalał, ale był za słaby, żeby utrzymać własne studium. Tym bardziej że ciągle jeszcze odbudowywał się po pożarze 1850 r. Ponadto od 1865 r. należał do prowincji galicyjskiej. Klerycy tej prowincji studiowali do r. 1886 w Międzyzakonnym Studium we Lwowie⁵, a w latach następnych — w kolegium jezuitów w Krakowie. Aby założyć własne studium, trzeba było ludzi, którzy by potrafili na to się zdobyć. Do takich ludzi należał z pewnością o. Rajss. W całej jego działalności obserwujemy stałe nawiązywanie do pięknych tradycji polskich franciszkanów. Tradycja studium krakowskiego z pewnością należała do nich. Jeszcze w XIX w. na Uniwersytecie Jagiellońskim wykładał franciszkanin Mikołaj Janowski. Poza tym, gdyby franciszkanie mieli własne studium, klerycy nie musieliby przebywać poza klasztorem, uczęszczając do obcych instytutów. To ułatwiałoby wychowanie w duchu podjętych reform. Dlatego w r. 1888 wysłał o. Rajss do Rzymu na studia o. Mariana Sobolewskiego, by się przygotował do profesury. W Krakowie u jezuitów zrobił doktorat z teologii o. Peregryn Haczela⁶. Na początek wystarczyło 2 profesorów. Na kapitule prowincjalnej 1892 r. zdecydowano otworzyć w krakowskim klasztorze własne studia. Postanowiono również kształcić dalszych profesorów⁷. Do r. 1899 studiowało w Rzymie jeszcze 6 franciszkanów z Galicji⁸.

Od samego początku studium krakowskie było na utrzymaniu prowincji, studium nie otrzymało bowiem żadnych fundacji. Poszczególne klasztory płaciły na nie tzw. alumnatyk⁹.

MIEJSCE STUDIUM

Studium otwarto w klasztorze krakowskim. W nim przetrwało do naszych czasów, choć bywały kursy, które studiowały poza Krakowem.

⁴ *Constitutiones Urbanae Ordinis Minorum Conv. S. P. Francisci* In caput V Regulae tit. IV nr 20.

Nieco więcej danych o tym studium podaję w pracy doktorskiej, pisanej pod kierunkiem ks. prof. M. Żywczyńskiego, *Działalność duszpasterska franciszkanów galicyjskich (1772-1918)*. Lublin 1969 (mps) s. 349-368.

⁶ *Acta Provinciae ab anno 1879* (AKr) s. 225; *Acta Conventus Cracoviensis ab anno 1888* (AKR) s. 23; A. Karwacki OFMConv. *Pamiętnik* (AKr) s. 116.

⁷ *Acta Conv. Crac. ab an. 1888* s. 73.

⁸ Synowiec. *Reformy w prowincji galic.* s. 75.

⁹ *Acta Provinciae ab an. 1879* s. 114, 133, 170, 297, 461. Podane materiały odnoszą się do lat 1889-1899. Podobnie było jednak i później.

W obecnym artykule chodzi nam jednak o dzieje krakowskie tego studium. Przyczyny przenosin niektórych kursów były różne. Ciasnota mieszkaniowa była powodem, że w latach 1931/32 i 1934-1939 urządzono filozofię we Lwowie¹⁰. Szukając większych pomieszczeń, postanowiono na kapitule prowincjalnej 1930 r. budowę osobnego kolegium filozoficzno-teologicznego w Krakowie oraz gimnazjum w Łagiewnikach k. Łodzi.¹¹ W Krakowie budowy nie rozpoczęto, natomiast w Łagiewnikach nie ukończono na skutek wybuchu wojny. Trudne warunki wojenne sprawiły również, że kleryków uczono tam, gdzie łatwiej mogła się ich zebrać większa grupa i gdzie byli profesorzy albo gdzie łatwiej było o utrzymanie¹². W latach 1895-1899 urządzono filozofię we Lwowie dlatego, że tam mieszkali wykładający ją profesorzy¹³. Wreszcie chęć współpracy między prowincjami, po podziale na 2 prowincje zakonu w Polsce w 1939 r., sprawiła, że dla utrzymania łączności między nimi studia miały być wspólne w ten sposób, iż filozofia byłaby na terenie prowincji północnej, a teologia — południowej¹⁴. W taki sposób urządzono jednak studia dopiero w 1946 r. Od r. 1969 wspólne studium filozoficzno-teologiczne mieści się znowu w Krakowie. To ułatwia realizację polskiego *Ratio studiorum*, przyjętego również i w tym instytucie.

Z poniższego zestawienia możemy zobaczyć, jak przedstawiała się sprawa miejsca studium w dotychczasowej jego historii¹⁵.

A. Filozofia

1. Kraków — 1892/93-1894/95, 1898/99-1915/16, 1919/20-1928/29, 1930/31-1933/34, 1939/40-1941/42, 1969/70 i następne.

W Krakowie ponadto mieszkali klerycy w latach 1952/53-1954/55, ale na filozofię uczęszczali do dominikanów.

2. Lwów — 1894/95-1898/99, 1916/17-1918/19, 1928/29, 1931/32, 1934/35-1941/42.

¹⁰ *Liber Conventus Leopoliensis* (AKr) s. 470.

¹¹ Tamże s. 435.

¹² *Seminarium Teologiczne OO. Franciszkanów w Krakowie. Księga sprawozdań* (AKr) s. 31.

¹³ *Acta Provinciae ab an. 1879* s. 447; *Liber scholaris* (AKr) s. 2, 12.

¹⁴ *Acta Provinciae ab anno 1931* (AKr) s. 308, 438.

¹⁵ Sporządzono na podstawie: AKr — *Acta Provinciae ab an. 1879* s. 602, 697, 706; *Acta Commissariatus Leopoliensis. Leopoli*; *Acta Commissarii Generalis „Provinciarum Poloniae sub Gubernio Russiae”*; *Liber Conventus Leopoliensis*; *Catalogus Studiorum Collegii Philosophico-theologici Ordinis Fr. Min. Conventualium. Leopoli*; Archiwum OO. Franc. w Warszawie — *Album III Seminarii et Studii Philosophici Almae Provinciae Immac. Conc. B.V.M. Ordinis Fratrum Minorum Conventualium in Polonia ab anno schol. 1946/47*; *Seminaryjne Studium Filozofii OO. Franciszkanów w Łodzi-Łagiewnikach*.

3. Gniezno — 1946/47-1951/52, 1954/55-1956/57. Ponadto w Gnieźnie mieszkali klerycy w latach 1952/53-1954/55. Na filozofię uczęszczali jednak do tamtejszego Seminarium Diecezjalnego.

4. Niepokalanów — 1944/45. Kilku kleryków zrobiło prywatnie filozofię.

5. Łagiewniki k. Łodzi — 1954/55-1969/70.

B. Teologia

1. Kraków — 1892/93 do naszych czasów bez przerwy.

2. Lwów — 1940/41-1944.

3. Radomsko — 1941/42. Tylko IV kurs teologii.

WEWNĘTRZNA ORGANIZACJA STUDIUM

Wzorem Międzyzakonnego Studium Filozoficzno-Teologicznego we Lwowie studium krakowskie urządzono jako 5-letnie, tzn. 2 lata filozofii i 3 teologii. Jednakże już kapituła prowincjalna z 1895 r. zdecydowała, że teologia trwać będzie 4 lata¹⁶. Postanowienia tego nie wykonano do 1908 r., mimo że powtórzyła je jeszcze kongregacja międzykapitulna w r. 1900¹⁷. Po prostu brakowało w prowincji księży do pracy. Załowano jeszcze jednego roku dla studiów. Od 1908 r. jednak już na stałe wprowadzono IV kurs teologii¹⁸. Odtąd studium to jest 6-letnie. Jednakże w latach 1934/35-1941/42 kurs filozofii przerabiano w ciągu roku¹⁹. Wówczas więc studium było 5-letnie.

Pod względem prawnym studium oparto na przepisach konstytucji zakonnych i rozporządzeniach generałów zakonu. Od r. 1969/70 przyjęto, zatwierdzone przez polskich biskupów dla Wyższych Seminariów Duchownych, *Ratio studiorum*.

Do studiów filozoficzno-teologicznych dopuszczano kleryków po VI klasie gimnazjalnej. Jednakże po I wojnie coraz częściej pojawiają się klerycy z ukończoną klasą VII. Od r. 1930 zaczęto już wymagać matury. Ten wymóg, idący zresztą po linii Kodeksu Prawa Kanonicznego i obowiązujących od 1932 r. nowych konstytucji zakonnych, zawdzięczać należy ówczesnym prowincjałom, którzy doceniali wartość w życiu kapłana ukończenia całych studiów średnich, mimo że na filozofii prze-

¹⁶ *Acta Conv. Crac. ab an. 1888* s. 131.

¹⁷ *Acta Provinciae ab an. 1879* s. 490.

¹⁸ *Liber scholaris* s. 36. Pozostaje to z pewnością w związku z ówczesnymi poleceniami Stolicy Apostolskiej. (Por. *Programma generale di Studi.* „Acta Sanctae Sedis” 40:1907 s. 336-343).

¹⁹ Na podstawie informacji o. Emila Kołodzieja, który wówczas przebywał we Lwowie, oraz *Liber scholaris* s. 355.

rabiano niektóre przedmioty, które wchodziły w program VII i VIII klasy²⁰.

Rok szkolny trwał 10 miesięcy. Jedynie podczas II wojny światowej w niektórych wypadkach odstąpiono od tej normy, skracając rok zajęć do połowy²¹.

W wykładach zawsze realizowano program obowiązujący w seminariach. Wprawdzie *Konstytucje Urbańskie* polecały wyklądać doktrynę mistrzów franciszkańskich²², jednak od czasów pap. Leona XIII obowiązywał w seminariach tomizm²³. Z małymi wyjątkami trzymano się od samego początku tego kierunku w wykładach. Nowe konstytucje z 1932 r. już nie wspominały o wykładach doktryny mistrzów franciszkańskich²⁴.

Z biegiem lat wprowadzano nowe przedmioty, jak np. socjologię, metodologię nauk, alkoholologię. Skutkiem tego był fakt, że o ile liczba godzin lekcyjnych tygodniowo w pierwszym czterdziestolecium utrzymywała się w granicach do 24, to później przekroczyła tę normę, na niektórych kursach wychodząc nawet poza 30. Wykłady do r. 1955/56 odbywały się po łacinie. Tak zresztą polecały konstytucje²⁵.

Biblioteka. Zarówno *Konstytucje Urbańskie*²⁶, jak i z 1932 r.²⁷ kładły nacisk na biblioteki klasztorne. Piękna, bogata w starodruki biblioteka klasztoru krakowskiego spłonęła w 1850 r. Dzięki jednak zapobiegliwości franciszkanów z końca XIX w. zgromadzono już wtedy nowe zasoby biblioteczne. W r. 1892 biblioteka liczyła 7 tys. tomów²⁸, dziś ok. 50 tys.

Oprócz tej biblioteki już w 1906 r. założono na polecenie prowincjała o. Peregryna Haczeli podręczną bibliotekę dla studentów. Składają się na nią podręczniki i dzieła ascetyczne²⁹. W r. 1964/65 ponadto otworzono osobną czytelnię.

Rektorzy seminarium. Za całość studium odpowiada rek-

²⁰ Na podstawie ustnej informacji o. Anzelma Kubita, prowincjała w latach 1936-1939, i o. Antoniego Zwiercana, studenta teologii w latach 1934-1937.

²¹ Tak było np. we Lwowie podczas II wojny.

²² *Constitutiones Urbanae* In caput V Regulae tit. IV nr 14.

²³ P. Gasparri. *Codicis Juris Canonici Fontes*. T. 3. Romae 1933 s. 149; CIC can. 589 § 1, can. 1365 § 1 nn.; S. Goyeneche. *Quaestiones canonicae de Jure Religiosorum*. T. 1. Neapoli 1954 s. 485.

²⁴ Nr 163, 419.

²⁵ Nr 425.

²⁶ *Constitutiones Urbanae* In caput V Regulae tit. XI.

²⁷ Nr 441-445.

²⁸ *Katalog książek z Biblioteki OO. Franciszkanów krakowskich, 1890*; (AKr) Karwacki, jw. s. 120. 540; tenże. *Sławniejsi franciszkanie* (AKr) s. 336; *Acta Provinciae ab an. 1879* s. 298.

²⁹ *Liber scholaris* s. 26.

tor. Przez pierwsze 3 lata dziejów tej uczelni nazywano go regensem. W r. 1895 prowincjał o. Leon Noras, powołując się na dekret definitorium generalnego z 1713 r., przywrócił jednak tytuł prefekta studiów³⁰. Nomenklatura ta utrzymała się w dokumentach do ostatnich czasów, choć już w okresie międzywojennym nieraz określano go mianem rektora. Po złączeniu studiów filozoficznych i teologicznych w Krakowie w 1969 r. tytuł rektora przyjęto dla przełożonego seminarium, odpowiedzialnego za całość organizacji życia seminaryjnego³¹. Prefekt natomiast spełnia od tego czasu rolę delegata prowincjalnego do spraw studiów w prowincji³².

W omawianym okresie studium miało 13 rektorów.

Profesorzy. Jedną z trosk prowincji było zawsze przygotowanie dla studium odpowiednich profesorów. Zależnie od warunków zewnętrznych przygotowywali się oni w polskich lub zagranicznych uczelniach. Zauważyć przy tym trzeba, że znacznie więcej zakonników kierowano na studia uniwersyteckie, niż potrzeba było do pracy w seminarium. Tak np. w ostatnich latach przed II wojną światową wysyłano większość zdolniejszych ojców na studia teologiczne na Uniwersytet Lwowski, by tam głębiej się przygotowali do pracy katechetycznej. Jeżeli brakowało specjalisty do danej dziedziny wśród ludzi własnej prowincji, szukano ich poza zakonem. Przygotowanie profesorów i ich przynależność do środowiska obrazuje poniższa tabela³³.

Tytuły akademickie Przynależność zakonna	Doktorzy	Magi- strzy	Licen- cjaci	Bez tytułu	Brak danych	Razem
Franciszkanie	27	16	14	4	4	65
Ludzie świeccy	3	7	—	1	5	16
Kapucyni	2	—	2	1	1	6
Księża diec.	5	1	—	—	—	6
Karmelici bosci	—	—	2	—	1	3
Bernardyni	—	—	2	—	—	2
Dominikanie	1	—	1	—	—	2
Benedyktyni	1	—	—	—	—	1
Jezuici	1	—	—	—	—	1
Misjonarze	1	—	—	—	—	1
R a z e m	41	24	21	6	11	103

³⁰ *Acta Conv. Cracov. ab an. 1888* s. 135.

³¹ *Statut Seminarium z 1969 r.* (AKr).

³² *Seminarium Teologiczne* s. 42; *Złota księga* (AKr) s. 41 nn.

³³ Sporządzono na podstawie dotychczas cytowanych materiałów.

Większość profesorów miała zatem przygotowanie uniwersyteckie. Gdy chodzi o franciszkanów, poniższe zestawienie daje nam orientację, w jakich ośrodkach przygotowali się oni do pracy w seminarium:

Lublin (KUL) — 19	Fryburg — 2
Rzym (Biblicum, Gregorianum) — 17	Louvain — 1
Kraków (UJ) — 10	Kraków (Kolegium Jezuitów) — 1
Warszawa (UW — 4, ATK — 1) — 5	Brak danych — 4
Poznań — 3	Bez tytułów — 4
Lwów (UJK) — 3	

W okresie międzywojennym profesorzy studiowali we Lwowie, Warszawie lub za granicą, a po II wojnie światowej — na KUL-u. Kilku profesorów studiowało na więcej niż jednym uniwersytecie. Policzone ich jednak tylko pod tym uniwersytetem, na którym zdobyli specjalizację w dziedzinie, którą potem wykładali.

W poszczególnych latach szkolnych liczba wykładowców nie była duża. Odpowiadała jednak wymogom prawa kanonicznego³⁴. Znacznie wzrosła ona w ostatnim okresie studium. Przyczyną tego było wprowadzenie nowych przedmiotów bądź też angażowanie do tego samego przedmiotu kilku profesorów. Wystarczające pojęcie o liczbie wykładowców w poszczególnych okresach daje nam poniższe zestawienie:

1892/93 — 2 profesorów	1930/31 — 6 profesorów
1893/94 — 3	1940/41 — 8
1900/01 — 5	1950/51 — 5
1910/11 — 6	1960/61 — 13
1920/21 — 4	1970/71 — 31

Kiedy filozofia była wykładana poza Krakowem, nie było tu również profesorów do niej. Nie wchodzili więc wówczas i w obliczenia.

Studenti. Studium krakowskie służyło polskim franciszkanom prowincji galicyjskiej (istniała do 1918 r.), polskiej (1918-1939) oraz małopolskiej i warszawskiej (od 1939 r.). Poza tym służyło franciszkanom prowincji zagranicznych oraz innym zakonom. Pod względem liczbowym rzecz przedstawiała się następująco³⁵.

1. Franciszkanie polskich prowincji — 646 studentów	
2. Franciszkanie polscy z Ameryki	27
3. Franciszkanie rumuńscy	10
4. Franciszkanie włoscy	5

³⁴ CIC can. 587 § 7. Zob. przyp. 23.

³⁵ Zob. przyp. 33. Źródła pisane prawie nic nie mówią o Koreańczykach. Nie ma ich nazwisk w księgach studiów. Jedynie na podstawie wiadomości ustnych można stwierdzić, że „coś” studiowali w Krakowie.

5. Franciszkanie jugosłowiańscy	3
6. Franciszkanie belgijscy	3
7. Franciszkanie czescy	3
8. Franciszkanie z Austrii	2
9. Franciszkanie z Korei	2
10. Kapucyni	59
11. Reformaci	49
12. Karmelici trzewickowi	33
13. Pijarzy	19
14. Michaelici	14
15. Kanonicy regularni	11
16. Paulini	11
17. Sercanie	10
18. Bonifratrzy	6
19. Cystersi	6
20. Augustianie	5
21. Zmartwychwstańcy	2
22. Kleryk diecezji mediolańskiej	1
Razem	927

Liczba kleryków spoza prowincji polskich i z innych zakonów, stanowili zatem 30% wszystkich studentów. Zauważyć jednak trzeba, że czasem, zwłaszcza w początkowym okresie dziejów studium, obawiano się kleryków obcych, żeby nie oddziaływali na kleryków prowincji w duchu niezgodnym z przeprowadzonymi reformami³⁶.

Ta stosunkowo duża liczba nie wygląda tak imponująco, gdy się ją podzieli przez 79 lat, objętych naszymi badaniami. Przeciętna roczna wynosi nieco ponad 11,6. Podanie liczby studentów w odstępach 5-letnich da nam wystarczające wyobrażenie, jak sprawa wyglądała w ciągu całych dziejów uczelni.

1892/93 — 4	1935/36 — 75
1895/96 — 18	1940/41 — 49
1900/01 — 15	1945/46 — 36
1905/06 — 23	1950/51 — 17
1910/11 — 41	1955/56 — 72
1915/16 — 36	1960/61 — 66
1920/21 — 23	1965/66 — 25
1925/26 — 39	1970/71 — 70.
1930/31 — 44	

Liczba studentów w ciągu roku nigdy nie przekroczyła 100. Największa w r. szk. 1956/57 wynosiła 96.

Wizytatorzy studium. Organizację studium i realizację programu wytyczonego ogólnokościelnym lub zakonnym prawem kontro-

³⁶ *Acta Provinciae ab 1879* s. 602, 697, 706.

lowali podczas wizytacji prowincjałowie, generałowie zakonu lub ich delegaci. Pozostałością tych wizytacji są najczęściej bardzo krótkie uwagi — najczęściej pochwały — w księgach klasztoru lub studiów³⁷. Żadnych uwag, oprócz zanotowania faktu wizytacji, nie pozostawił wizytujący uczelnię w 1920 r. bp W. Krynicki. Wizytacji dokonał on z polecenia wizytatora apostolskiego wszystkich zakonów i kongregacji zakonnych w Polsce A. Rattiego³⁸.

Najprawdopodobniej na żądanie Kongregacji do Spraw Studiów sporządził dla niej w r. 1910 sprawozdanie z organizacji studiów w prowincji o. Bernard Kalisz, sekretarz studium³⁹.

Studium pastoralne. Mówiąc o franciszkańskim studium w Krakowie, należy jeszcze dodać, że przez 11 lat w klasztorze krakowskim funkcjonowało — zgodnie z poleceniem *Sedes Sapientiae*⁴⁰ — Międzyzakonne Studium Pastoralne, erygowane dekretem prymasa Polski z 22 IX 1959 r. Ze studium tego korzystało 25 polskich zgromadzeń zakonnych i zakonów. Studium to nie było jednak złączone z omawianym seminarium, aczkolwiek franciszkanie włożyli największy wkład w jego organizację i prowadzenie⁴¹.

Studium generalne. W klasztorze krakowskim były utrzymywane tradycje dawnego kolegium generalnego.

W r. 1911 ustępujący prefekt studium o. Stefan Wawrzkowicz wysunął na kapitule prowincjalnej wnioski, żeby starać się u generała zakonu o przywrócenie przywilejów dawnego kolegium krakowskiego. Wniosek odrzucił jeden z najświetlejszych ówczesnych franciszkanów — o. Peregryn Haczela. Był on zdania, że prowincji potrzeba ludzi uczonych, a nie doktorów, jakich produkowałoby podobne kolegium. Uczonych zaś może przygotować i uczelnia bez przywilejów⁴².

Przed II wojną odżyła myśl o. Wawrzkowicza. Teraz udało się ją doprowadzić do końca. Na sesji definitorium generalnego 1 III 1939 r., po staraniach ze strony polskich franciszkanów, o. Beda Hess, generał zakonu, nadał studium krakowskiemu prawa i przywileje Studium Generale Ordinis. Polecił tylko, żeby je zorganizować według obowiąz-

³⁷ *Acta Conv. Cracov. ab an. 1888* s. 23, 116, 144, 168, 191, 241, 269, 304, 318, 334, 402, 418, 468, 496; *Liber scholaris* s. 56, 112, 119, 138, 162, 168, 180, 348. Odnośne przepisy *Konstytucji Urbańskich*: In caput V Regulae tit. 31 nr 7 oraz *Konstytucji* z 1932 r. nr 768.

³⁸ *Liber scholaris* s. 104.

³⁹ Jw. s. 47.

⁴⁰ AAS 48 1956 s. 354-365.

⁴¹ Materiały do dziejów tego studium znajdują się u Cecyliana Niezgody OFMConv (Kraków).

⁴² *Acta Provinciae ab an. 1879* s. 772.

zujących takie instytucje przepisów. Nie zdążono jednak tego uczynić, przeszkodziła bowiem II wojna światowa ⁴³.

Byłoby przesadą mówić o jakichś wyjątkowych zasługach Franciszkańskiego Studium w Krakowie, niemniej nie można przemilczeć jego obecności w dziejach Kościoła. Wychowankowie tego instytutu działali na polu kościelnym zarówno w kraju, jak i za granicą. Dzięki tej szkole pojawiły się choćby we Włoszech tłumaczenia niektórych polskich kolęd, dokonane przez o. Bernardina Rizziego, który w studium krakowskim przerabiał filozofię, a później był tu profesorem śpiewu. Niektórzy profesory tego studium pracowali później w Japonii jako misjonarze. Klerycy amerykańscy pracujący dla Polonii poznawali tu lepiej — obok filozofii i teologii katolickiej — język ojczysty i polską kulturę. Tu również — poza teologią i filozofią — uczyli się języka polskiego klerycy rumuńscy, włoscy, czescy, austriaccy czy też Holendrzy z Prowincji Belgijskiej.

---

⁴³ *Seminarium Teologiczne* s. 7 nn., 17; *Acta Conv. Cracov. ab an. 1888* s. 496.